

СТРАЖИЛОВО

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

ВЛАСНИК И УРЕДНИК ЈОВАН ГРЧИЋ.

БРОЈ 35.

У НОВОМ САДУ 1. СЕПТЕМБРА 1888.

ГОД. IV.

НА РАСТАЊКУ.

Кроз сумрак, што се вије, заходног сунца зраци
Злаћаху Дунав плави и лаган трошни чун.
Још једном иза њ гледних брежуљак онај мили,
На коме се зелењаше заветни, густе џбун.
У хладу његовome често сам лешк'о тамо
И твојих коса смеђих милов'о лаки прам,
Тонећ у оку твоме са песмом уздисаја
Душу ми прихватише милости слатке плам!

А лаки играху вали и чунић лењаше даље,
Обале већ се крију погледу жељеном;
О, с богом остај, мила! Незнана, стрме путе
Усуд ми стире саде у свету далеком.
На бурним таласима нија се срећа моја,
К'о листак устргнути, ког носи вихар клет;
Шта мари, где ће пасти, где ће се одморити!
Та све је једно њему, свуда је хладан свет.

Д. Ј. И.

ПАСТИР САВА.

ПРИЧА ИЗ СЕОСКОГА ЖИВОТА.

ОД В. МИЛАНА МАРИНА.

I.

сад га се често сетим. А није ни то тако давна било, од прилике пет шест година.

Био је пастир код газда-ћире. Омален, смеђ, плавих сањалачких очију, малих наусница, сваком је некако падао у очи. Не знам, шта је то тако на њему било, да смо га сви волели. Оно да рекнеш, био је пун говора — није; шаљивчина — није ни то; на супрот, био је ваздан ћутљив, сетан, невесео...

У крчму ретко кад да је и одлазио. Није ти тај ни пио вина, ама ни да гуцне, а ретко је кад пристао и с девојкама.

Враголасте наше цуре, па кад он прође поред њих, не могу а да не прсну у смеј.

»Гле, Соко, Саве, како нас обилази!«

»А враг би га знао, као да ћемо га изести... Та ми га већ и онако знамо!«

Он би тад већ био на другој страни, а чинио би се и невешт, као да и није поред њих прошао. Тек кад би одмакао далеко од рогља, осврнуо би се. Мало би стајао, онда би се упутио управо у кућу свога газде. Обишао би свој

чопор у обору, помиловао би по које малено јагњешце, па би сео гдегод у прикрајак, а мисли би му се врзле по глави.

Ваљда би се тада сетио свога детињства. Сетио би се своје добре покојне нане и свог честитог оца. И он је некад био сретан, весео, задовољан. Трљао се и играо по шору са осталом дечурлијом, провађао то лепо време весело, безбрижно. Али сад, сад је са свим друкчије.

Остао сам самохран без иког свога. Оно мало винограда, што му остало од оца, уби које лед, а које филоксера. Наипла велика »дација«, те овамо те онамо, а виноград са свим пропаде. Шта ће, куд ће, кукавац, већ хајд у пастире. Најмио се у добра газде, па му чува овце. Оно парче пастирског хлеба тако је слатко, ал је кад кад и горко. Он је то осећао, та био је тако добре и смирене душе, а мекана срца, па је увек и био сетан, суморан.

*

Сећам се оног мог уживања у селу, кад наступи вече.

С планине задухне хладан поветарац, а вечерња тама неприметно се стане спуштати. Безброј сјајаних звезда осуле би се по тамном небесном своду, издишући, треперећи као оно сићана кандилоца у нашој малој црквици на јутрењи.

У селу би се тад тишина, она свечана, сеоска тишина, што тако годи свакому, с вечерњим сутоном заједно спуштала... По кад кад тек узнемиривао би је по какав усклик, па би и опет све умукло, све би се предало тој свечаној тишини, тој дивној ноћи у мирисна наручја...

Тад би се с друге стране села, тамо далеко у даљини, као из дубљине црне таме зачуло тако умилно, тако дивно свирање из фруле, па би се преливало у тисућ гинких тонова и трила...

Ко није чуо оне дивне пастирске песме уз фрулу, оне идилске, и тужне и сетне народне мелодије?!

У сваком гласку том тако је узвишено изражено оно бујно осећање, што га осећа чисто, непокварено срце у пастира. Ти тако прости звуци знају да очарају и да занесу душу, срце и ум, да се диве тој тако простој народној уметности.

Ја бих тад седео у своме дворишту, па бих уживајући слушао те песме без речи, што их је пастир с фрулом тако жалосно извађао...

Знао сам, да то Сава свира. Заволео сам тог честитог момка још првих дана. Кад год би се вече спустило, дотерао би он овце на ледине тик близу села. Ту би пустио своје срцу на вољу, извадио би фрулу иза појаса, па би свирао до неко доба ноћи. Нежни они јагањци као да су разумели оно његово свирање, полегали би крај њега, па, преживајући ужвтану траву, мирно би га слушали...

Ја сам волео то свирање а и лепи пастирски живот.

Једном сам му и рекао:

»Знаш, Саво брате, да ти чисто завидим, што си пастир. Ти уживаш, благо теби! Леп је то живот.«

Он је само ћутао, а очима би ме не верујући а уједно и жалосно погледао...

II.

У нашем селу има доста газда. А како и да не? Велико село, а бо'ме ту су и грунтови. Толике њиве, виногради, воћњаци, а где је још и стока.

Кад би се онако баш бројале све газде, газда Ћира би био једно седми газда у селу. Нема толико земље, ал оно што има, то му је баш ваљано и уредно. Марљив и вредан човек, па се папти, своју земљу обрађује, а и стоку негује. Кућа му је пуна, баш му ништа и не фали. Живи умерено, ал је и добричина.

Једни кажу:

»Е, лако је Ћири, лако! Шта их има у кући, свега њих петоро. Много се уноси, а мало се износи и троши!«

Оно баш право и да кажем, тако је. У Ћириној кући мало их је на броју: Он, његова жена, кћерка му Стојка, слуга и пастир Сава. Мухке деце Ћира није ни имао, ма да је то јако желио.

Да бо'ме, жао човеку, што му не ће име на сермији остати.

Ал је за ото своју Стојку двогубо љубио, и као ћерку и као сина. У њој је гледао сву своју срећу, сву своју радост.

А Стојка је и била девојка на своме месту. Лепушкаста, гаравуша мала, да ти чисто око стане, кад је гледиш. Бело оно њено лице као млеком умивено, а танак онај њен струк као у вите јеле. Кад иде кроз село, све јурижури, а понос јој вири из очију.

Многи јој кажу:

»Не ваља, што је тако поношљива. Ал да бо'ме, таква јој је и мати. Куд ће ивер од кладе!«

Једном јој је рекао један момак у селу:

»Ајде, Стојка, да се волемо!«

Није да га је оштро погледала, као да га је погледом пресекала. Уста јој се напућише, а обрве се навукосе и — момак се посрамио.

О том је после говорило цело село дуго и дуго...

Момци је се клонили, а и девојке се слабо с њоме дружиле.

»Иш не праши! Подигла нос, као да ће у небо!« — вели Сока Гргурева за њу.

»Ју, за Бога, Соко, а што ти то диваниш? Зар не видиш, да је то врајла? — узе реч нека из Бошњакове куће, а по том дода заједљиво: »Ко ће с њоме, друго, кад смо јој ми паорке!«

А и било је баш тако.

Истина, да јој то ама баш ни мало није лепо стајало. Зар њу није ни најмање у срцу пекло, што је се другарице клониле и што су је момци јавно исмејавали?

»Шта ћеш у коло?« — рекла јој једном мати, — »кога има тамо? Све које ко.«

То дочуо газда Ћира, па се помами:

»Шта је учиш којешта! Нек иде, нек игра, а да шта ми је она, госпоја! А?! Избићу ја то и теби и њој из главе...«

Газда Ћира тако пред њом, а кад изашао на поље, а он се већ покајао, што је тако изгрдио. Но и ако се за то покајао, за друго се није. Давао је себи право, што јој је једном и то пребацио. А и како да не! Куд год се крене, цео свет га кори, што му је кћерка таква.

»Но Ћиро, а куд ће ти душа!« — вели му једном један добар пријатељ његов, — »а што си, Бога ти, подигао тако ону твоју Стојку?! Не чудим се њој, већ теби. Ти си бар паор као и ми, разборит си...«

И даље је хтео, али му Ћира махну руком, да ућути. Намргодио се, па отишао даље.

То га је пекло.

Дошао у двориште, а оно пастир Сава тера овце у обор, па броји.

»Саво, синко, је ли што гладан?« — прекиде га он и мило га погледа. Јако га волео.

»И јесам и нисам, ба̀то, шта да ти рекнем. А баш бих могао,« — рече Сава и седе на своје старо место.

Ћира сео до њега, а мало после стаде кћерку викати.

»Ој, ој!« одазва му се она из куће.

»Дед, донеси Сави да једе!«

Сава чуо њен глас из куће, па се чисто као насмеши. Извадио нож из појаса и поче се спремати да једе.

У том дошла Стојка.

Стала пред њега, па му пружа јестиво, а очима га тако мило мери. Засукала рукаве до лаката, па не знаш ил јој је рука бела од сира, што га је пружала, или сир од руке. Очи су јој некако чудновато сјале, а сиромаш пастир Сава није смео у њих да погледа.

У срцу своме осећао је нешто мило, а рука му је неприметно задрхтала, кад се дотакла њене руке. Чисто се хтео да лати своје фруле, па да јој онако сетно, чедно засвира, да олакша ту милину, што му се тако ширила у грудима. Сваки онај комад суха хлеба, што је примао од ње, кад је полазио с чопором на поље, био му је тако кусан, тако сладак. А кад год је дотеривао овце у обор, па их бројао, увек би се збунио у бројању, кад би се она ту десила.

Обично је два три дана бивао од куће, и

тад би се журио што пре да дође у свој обор, да је види.

У вече пак, кад би био на пољу крај оваца, латио би се своје фруле, па би у њу свирао дуго и дуго, а она му тада никад не би избивала из главе.

И сад није хтео да једе, ма да је био гладан, догод она није отишла. Тек кад се Стојка у кућу упутила, гледао је он за њом погледом љупким, погледом пуним тежње...

Осећаји његови множили се. Ћутао је, ал је много осећао. На ум му изађе његова пука сиротиња, а врела суза кану му из очију.

»Саво синко, ти као да плачеш?!« — рече му газда Ћира, па га помилова по глави као своје дете.

Но он је само гутао залогај по залогај хлеба, а с њим заједно и своју тугу, своју жалост...

*

Тек што се смркло, а из даљине се зачуше звуци Савине фруле. Он је свирао тако сетно, тако невесело...

Ш.

Дошло и пролеће.

Сад се већ тако у вече не чују девојачке песме, а пре, пре је, Боже мој, све врило. Особито кад се враћају у вече с рада у село.

Девојке се све поудавале, које јесенас, а које зимус. Остале саме швигарице.

Да, нису саме. Ту је још и газда-Ћирина Стојка.

»Она ће, крај њене луде памети, плести седе,« — рекне за њу тек по која млада.

Стојка је већ за удадбу. Њених се година другарице још лане поудавале. Но она нит је лане, нит ове године.

Неки веле за њу:

»Пробирач нађе отирач!«

А да је бар тако!

Ниједан момак није смео да завири у њену кућу. Бојали се зар, да се не осрамоте. Или нису смели, или баш нису хтели. Не знам.

Она је остала још онака иста, каква је и пре била, нит је ишла у коло, нит се с ким и дружила. Тек би кад-кад изашла у двориште и ту би дочекала Саву са овци. С њим је најбоље и најрадије диванила.

У њену срцу заче се нека наклоност према овом добром, ал сиротом момку. Њега је некако најволела, с њиме се разговарала, па шта још више, и сажаљевала га је.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RG

Једном му је рекла:

»Дед, Бога ти, Сава, посвирај шта!«

Њему није више требало. Радосно се латио фруле, па јој је свирао тако лепо, тако жалосно... Он јој је кроз фрулу говорио. Ти ситни звуци и гласови били су тако верни изрази његова осећања, његових мисли... Ох, да је Стојка те звуке разумевала!...

Ова фрула много јој казивала, много, много говорила. Чуј само како дивно свира, као да вели:

Немам љубе, немам никог свога,
Аој Стојка! Стојка!...

Она је слушала, слушала, па није ни дочекала краја. Била скочила па одскакутала у кућу. Пред врати је дочека мати:

»Шта та тамо леништина само свира! Зар још није помузао овце?! Што га не тераш.. Ал већ...«

А Сава је и даље свирао тако дивно, тако сетно невесело. . . .

* * *

Газда Ђира од неког доба, па се човек к'о чисто променио. Нит се с ким дружи а још мање говори. Кад иде по улици, а он спусти главу, па нешто премишља. Шта му се, Боже мој, све то врзе по памети?

Једни веле:

»Као да су га, буди Бог с нама, вештице заманђијале. Погледајте га само, тај као да није чист.«

Други опет:

»Но, хвала Богу! човек здрав и читав, мало се забринуо, па одмах хука бука на њега. Не знам веле: није чист, није сам, и све које шта.«

Опет ће они први:

»Е, где ти то њега, забринуо се, а не знам за шта. Шта му то тако фали, да се забрине? Кућа добра, пуна, сермија јака, па шта да му фали, а?!«

А они ће други:

»Ајд' ћутите већ једном, шта сте се ту успропадале!... Шта му фали, шта, то он зна најбоље... А знамо баш и ми. Зар то није брига, кад му дете прематори за удадбу, па нит да му се какав момак помоли у кући. А Стојка је баш лепа, само...«

То чуда млада из Гргурево куће, што се ономлане довела:

»Ију, свете и народу, шта они диване!.. Забринуо се за Стојку. Хој, хој, има она момка,

да му нема пара. Леп је, наочит је, та сладак је, као да је на чокоту поникао!«

»А ко то?«

»Који је то?« завапише све у један глас, па јој се приближише.

»Ко?! Зар ви то још нисте знале!«

Па ће тек млада Гргурева онако да им шапне, да нико не чује.

»Та је л' истина?« — зачудише се све и пљеснуше се рукама.

»Да, да, истина, истина,« — вели млада.

»Онај Сава, пастир њин!« — чуде се опет.

»Да, Сава пастир,« — потврди млада.

»Ију!...«

»Хо, хо, хо!«

А тек ће једна:

»Та иди, Бога ти, ја то не верујем.«

А млада ће Гргурева да почне уверавати:

»Е, па кад не верујеш, а ти чуј. Ето синоћ ја и моја Лепа враћамо се с извора па поред авлије газда-Ђирине. Идемо ми нас две тако, па ћутимо, а тек ће моја Лепа: »гле, снајка, тамо, гледај само, гле!« Ја се осврнула, па погледала тамо, а оно Сава и Стојка...«

»Љубе се!« — упадоше јој све у реч.

»Не, није. Чујте само даље. Ја се осврнула па погледала тамо, а оно Сава и Стојка...«

»Грле се!« — прекиде је друга млада.

»Та стани, молим те, пусти ме, док све кажем... Ди сам само оно стала...«

»Ти погледала тамо, а оно,« — каже јој једна.

»Да, да. Ја се осврнула, па погледала тамо, а оно Сава и Стојка седе једно до друго, ево баш овако, па се нешто разговарају. Она се смеши, а он се смеши. Ја таман да дођем ближе, да чујем, шта то тако диване, а Сава поче у фрулу свирати... Она устала, па стала тако до њега са свим, па га гледа, гледа, мислиш не трепће. Док ти једном не скочи она и не одјури у кућу...«

Жене све стале па се чуде.

»Хе, хе, хе, — ето те славне наше врајле, милује се са чобанином. Тако јој и треба!«

»Да, да, нека, нека,« — додадоше остале...

Сутра дан већ пуче глас по селу:

»Врајла Стојка се воле са чобанином Савом.«

Већ је и певали по једној песми:

Врајла Стојка све штудира,
Кога да избира.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

За паора поћи не ћу —

Ја ћу за пастира — еј!

Ори се по селу . . .

*

То вече био Сава с овцима на пољу. Није ни мислио, а још мање знао, шта се о њему по селу говори и пева и да све село о њему бруји.

Дотерао овце на своје старо место, сео на своју онаклију, извадио хлебац и сир и стао јести.

Како му је само слатко пријао тај комад хлеба! То му је Стојка дала, кад је јутрос пошао од куће.

Ја сам опет седио у своме врту и нестрпељиво сам очекивао, да се жагор и ларма у селу смири, да чујем из даљине Савину фрулу, Савину тужну песму . . .

Таман умуче и последњи глас жагора у селу, а Савина се фрула зачу из даљине, тако дивно, тако сетно, невесело . . .

И месец се био појавио, кад су задњи зваци Савини до мене допрли. Још мало . . . и ено их умукосе са свим . . .

IV.

Газда Ћира сутра дан уранио рано. Нешто зловољан лати се своје палице и неприметно оде из куће. У глави му још зујала јучерања песма, у којој су му певали кћерку са Савом.

»Таква срамота на моју ову седу главу!« говорио је путем сам себи. »Девојка ми изашла на глас . . . То нисам ни мислио да ћу дочекати! . . . Хм, хм! Па бар да је што и у истини. Оно, право да кажем, ни Сава није рђав, ал је ова моја поносита! . . . Да л' заиста Сава мисли што о њој?! . . .«

Сиромах газда Ћира још није могао да увиди, како Сава воли његову Стојку. Хтео је да пита Стојку за то, но она није била код куће, баш јуче у јутру била отишла у треће село својој тетки. Данас је тамо слава, па навалила по што по то, да тамо оде. И отишла је, па и није чула синоћну песму.

Ал Сава, он је тек ваљда чуо!

Врзло му се даље по памети:

»Ако је што у истини, онда боље нек се та ствар лепо сврши. Сава је добар, ваљан и честит момак. Ушао би ми у кућу, па би ми одржао сермију. Ал ако није ништа у ствари, онда, онда . . . Но то тек не може бити! Од куд свет то да зна. А свету се тек не могу уста запушити! . . .«

Мислио је и мислио сиромаш човек, а чи-сто га је зној пробијао од силних мисли. Био се упутио управо Сави. Знао је од прилике оно место, где се сад Сава с овцима налази. Хтео је ма како да докучи бар од њега што, ако није могао од Стојке. Та целу боговетну ноћ није могао ни тренути, а све због тога.

»Па, ето,« уверавао је даље сам себе, »није ни то тако велика срамота, ако ми кћерка пође за пастира . . . Да, да, ето газда-Стевин зет, шта је био? Био прост слуга код њега, па још туђин, а Сава је наш, из нашег села. Био му отац поштен и вредан . . .«

Сава био баш устао и терао своје овце даље, кад зачу за собом бат ногу. Осврну се и види свог газду, где му иде.

Није ни слутио, шта му се спрема.

»Добро ј'тро, Саво!« поздрави га газда Ћира.

»Да Бог да, ба̀то! А од куд ви тако?«

»Ето сам ти мало дошао, да видим, шта радиш.«

Сава сео, а и газда Ћира крај њега.

»Море, Саво«, почеће мало после он, »а кад си ти из села?«

»Још од прекјуче, ба̀то.«

»А, тако! Па ниси ни чуо, шта је у селу?«

»Нисам«, рече Сава, а очима се узверило.

»Певају те момци и девојке.«

»Мене!« зачуди се Сава.

»Да, тебе, тебе! Па крај тебе и моју Стојку.«

Сава се узврпољило. Те речи шинуше га по-сред срца жива.

»Понда?« — оте му се плашљиво из груди.

Газда Ћира мало ћутао, па тек после на-стави:

»Јес' чуо, Саво синко, је л' ту шта истине?«

Сава онемимо, ама ни да писне.

»Ако је то баш све тако, а оно нека и буде . . . Ја не ћу бити противан.«

Сава се саже и пољуби га у руку. Хтео је нешто да рекне, ал му се језик заплео, ми-слиш: не може даље. Томе се за цело баш ни у сну није надао . . .

*

Била слава у суседном селу, па и прошла.

Стојка дошла са ње, а код куће је сви радосно дочекаше, а особито газда Ћира и па-стир Сава. А мој Боже, како и да не!

Стојка чула све . . .

Момци и швигарице баш испод њезиних

прозора удесили ону песму. Није да певају, све се ори...

»Обешењаци једни!« цикнула јој мати, »чуј, како нас срамоте! Ал већ...«

Стојка је само ћутала.

Да ли јој је годила, Боже мој, та песма?!

V.

Било је после тога у кући газда-ћириној и повуци и потегни.

»Ако је то баш све тако, Стојка, онда — онда и нека буде!« говорио је газда ћира.

»Шта!« осу се на њ жена му. »Море, ћиро, јеси ли ти при себи?! За оног чобанина Саву!... Бре, виле у њега, нек ми се таки торња из куће!...«

Даље није могла, сва се задувала.

Газда ћира стао код Стојке:

»Стојка, реци истину, до тебе је!«

Она сузила, па сагла главу.

»О-ћу!« оте јој се тако лагано из груди, да се једва чуло.

Мати њена сиктала је као гуја. Било више и псовке по читав дан. Ту се десио после и попа, и тетка и чика, те овамо, те онамо, једва се то све некако смири...

»Па кад је њена воља!« заврши тетка.

* * *

Били сватови, па и прошли.

Сава узео Стојку. Ушао јој у кућу, па обоје сретни

Свет, као свет, свашта говори.

А млада Гргурева свуд говори:

»Бож' опрости, што већ морам тако да ка-

жем!... Оно, зар сте ви биле слепе, па ни-сте видиле, шта је тамо и како је... Девојка, па се поћу врзе око момка!...«

»Ха!... То је дакле то!...« прихватише остале.

»Ал је ћира још мудрији био!... Оно, бо-јао се човек, да му се не заплаче у кући, па дај шиљи Стојку чак у треће село код неке баба-Јоке, кажу, да јој да неко корење, она то зна. Па кад је видео, да ништ' не помаже, а он дај брже сватове...«

»Ију, друго, па зар је то баш све тако!« чуде се неке поругљиво.

»Да Бог да, не имала нигде мира, да Бог да... ако то све није тако!...«

Ту се десиле неке бабе, па кад чуше, шта је и како је, прекрстише се:

»Бож' опрости и свети Макевеје!... Ју, та тај ће свет скорим с неваљалства пропасти!...«

*

И од тог доба залуд сам очекивао свако вече пастира Саву, да опет онако дивно по-свира...

Тек једном, кад сам био код газда-ћире не-ким послом, десио се и он у соби.

»Сава, а ди ти је фрула?« питао сам га.

»О, мој господине, ту је оца, чувам ја њу.«

»Па дед ми још једном посвирај онако, како само ти знаш!«

А и Стојка навалила на њега.

Он се лати фруле, па стаде свирати. Но та песма ни налик није била на оне пређа-шње. Ти звуци беху весели, а не сетни, жал-осни. Та песма била је одјек његове радости, његове среће и задовољства...

ХАЊА.

ПРИПОВЕТКА ХЕНРИКА ШЕНКЈЕВИЋА
С ПОЉСКОГ ПРЕВЕО РАЈКО.

(Наставак.)

Кад то рекох, ако се и јесу сви опирали, осим оца, уседнем на коња, па јурнем у ли-пову алеју. Франко отвори капију и одмах је за мном затвори. Бејак огорчен у души и скакао бих преко тих летава, да су још два пута више. Одјавивши за триста корачаја, окренем коња и пу-стим га у кас, који се за час промени у трку.

Наједаред приметим, да се седло пода мном љуља.

Било је једно од овога двога: или је пукао ко-лан, кад је Селим мало час скакао, или га је Фран-

ко попустио, да коњ може одахнути, па или због глупости, или због заборава, није ми за времена то напоменуо.

Сад већ беше доцкан. Коњ се у највећем трку примицаше летвама, а ја га више не хтедох задр-жати. Остао, пропао, — мишљах у себи. Обузело ме неко очајање. Стиснем грчевито коњу бокове: ветар ми жвиждаше у ушима. Наједаред ми синусхе летве испред очију, швићнем бичем, осетих, како се дижем у ваздух, до ушију допре врисак из ходника,

у очима ми помрче и... за часак осетих се на земљи.

Ћипим на ноге.

— Шта је то било? — повичем. — Јесам ли слетио с коња? Онесвестио се?

Крај мене стајаше отац, поп Људевит, Селим, Касије, госпођа д' Ив и Хања, бледа као дувар, са сузама у очима.

— Шта ти је? Шта ти је? — довикују са свију страна.

— Баш ништа! Пао сам, ал нисам ја крив. Колан је пукао.

Збиља, иза кратке несвестице осећах се са свим здрав, само ми требаше да мало одахнем. Отац ми поче пинати руке, ноге и плећа.

— Не боли? — запита.

— Не. Са свим сам здрав и читав.

За час ми се поврати и дах. Бејах само љут, јер ми се чињаше, да се показујем смешним. А и морао сам изгледати смешан. Падајући с коња, прелетио сам као из пушке целу ширину пута, који иђаше око травника, и падох у траву, а због тога лактови и колена мога белог одела беху зелени од траве, а одело и коса у неред. Но мимо све то, тај несрећни случај беше као наручен. Ето, мало час цело се наше друштво занимаше са Селимом, као гостом и као новим гостом; сам му ја, до душе на рачун својих лактова и колена, преотех ту палму. Хања приписиваше удиљ себи, а да мимогред кажем, с правом, повод том вратоломном покушају, па се стараше, да добротом и умиљатошћу испашта своју несмотреност. У таким приликама брзо ми се поврати веселост, која пређе и на цело друштво, мало час онако престрављено и пренеражено. Забављасмо се, да не може бити боље; донесоме паужину, при којој беше Хања домаћица, а после изидосмо у башту. У башти се Селим разуздао, као мало дете; смејао се, шалио се раскалано, а Хања му помагаше од свег срца. На послетку ће рећи Селим:

— Ах, ал ћемо се сада у троје забављати!

— Волела бих, да знам — рече Хања — које је од нас највеселије?

— То сам јемачно ја — одговори.

— А можда сам ја? О, и ја сам од природе врло весела!

— А најмање је весео Хенрик — примети Селим. — Он је по себи озбиљан и мало меланхоличан. Да је живео у средњем веку, постао би за цело „лутајући“ витез и трубадур, само што јест, јест; не уме певати! Али пас двоје — додаде, окрећући се Хањи — не би се никад боље могли наћи, све да смо се свећом тражили.

— Ја се с тим не слажем — рекох. — Ја мислим, да се само противне нарави слажу, јер једна има оне особине, којих друга нема,

— Хвала ти! — одговори Селим. — Признајем, да ти од природе волиш плакати, а госпођа Хања смејати се. На то могу још рећи: узмите се!...

— Селиме!

Селим ме погледа, па се стаде смејати.

— А шта је то, млади господине!? Ха, ха, ха! А сећаш ли се ти беседе Цицеронове pro Archia? Commoveri videtur juvenis, а то пољски звони: рекао бих, да је младић збуњен. Али то не значи ништа, јер ти славно и без узрока раке печеш.*) Госпођице Хања, он славно пече раке, а сад их је напекао и за себе и за вас.

— Селиме!

— Ништа, ништа. Хоћу да кажем, како ја мислим. Елем, ви господине плачко, и ви госпођице, госпођице смешка, узмите се. Ево, шта ће бити: он стане слинити, а ви ударите у смех; никад се не разумете: никад слоге, увек неслога, па какве су ми то сложне нарави. О, са мном је нешто друго! Ми би се смејали целога века, па крај.

— Ах! Шта ви говорите? — одговори Хања: ни пет, ни шест, стадох се грохотом смејати.

Мени богме не беше ни најмање до смеха. Селим ни не сањаше, како ме је за срце ујео, кад је споменуо Хањи ту разлику између моје и њене нарави. Бејах љут као змија и за то се одазвах Селиму заједљиво:

— Твоје су мисли врло чудне, а још већма им се чудим, кад знам, да си некако слаб према меланхоличним особама.

— Ја? — рече с непритворним чуђењем.

— Да! Споменућу ти само неки прозор, неколико фуксија на прозору и лице међу фуксијама. Дајем ти реч, да не знам, има ли још тако меланхолична лица.

Хања стаде пљескати рукама.

— Охо! Сад чујем нешто ново! — повиче, смејући се. — А, лепо, господине Селиме! Лепо!

Мишљах, да ће се Селим збунити и покуњити; ал он само рече:

— Хенриче!

— Шта?

— Знаш, шта раде с онима, који имају предугачак језик?

И прсну у смех.

Хања га ипак стаде пецкати и наваљивати на њега, да бар каже име своје избранице. Не премишљајући се дуго, рече: „Јужа!“ Али да је знао, шта

*) гака црпес—поцрвенили до ушију.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BE

ће бити ципилучио би својом искреношћу, јер му Хаџа не даде после мира до саме вечери.

— Је ли лепа? — питаше.

— Јест.

— Каква јој је коса, очи?

— лепе, али не онаке, које ми се највећма допадају.

— А какове вам се допадају?

— Коса светла, а очи, да опростите, плаве, таке као те, у које сада гледам.

светлише, лице сину и најзад одговори нежним, пријетним гласом:

— Добро, не ћу се срдити, ако будете учтиви.

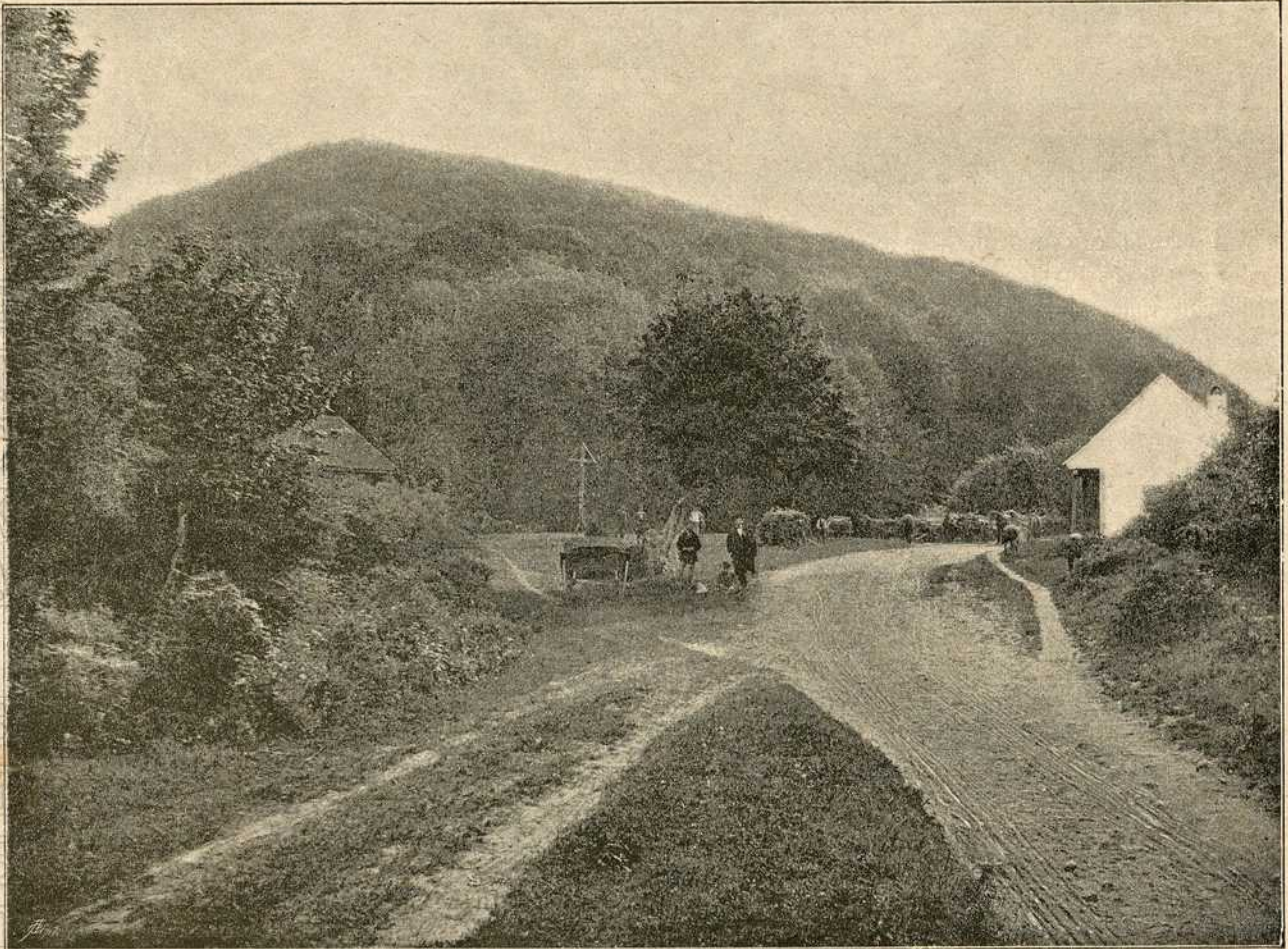
— Бићу, тако ми љубави према Мухамеду: бићу!

— А волите ли ви здраво свога Мухамеда?

— Као пси просјака.

И опет обоје прснуше у смех.

Но, а сад ми реците — заповедене Хаџа па ново разговор — кога воли господин Хенрик? Питала сам га, али ми не хтеде да каже.

Стражилово — Бранков дѳ.

— Оо! господине Селиме!

И Хаџа се намршти. А Селим склопи руке, стаде се пренемагати и удварати и с оним својим несравњеним миљем у очима поче да говори:

— Госпођице Хаџа! немојте се љутити! Шта вам је скривило бедно Татарче? Немојте се љутити! дел' се насмејте.

Хаџа га гледаше и што га даље гледаше, све већма нестајаше облачка с њенога чела. Просто очарао ју. Осмејак заигра око њених уста; очи се за-

— Хенрик? . . . Знате шта (ту Селим погледа на ме испод ока), он можда још никога не воли, али ће волети. Охо! знам као свето кога! и што се мене тиче . . .

— Што се вас тиче? . . . — запита Хаџа, усиљавајући се да сакрије забуну.

— Учинио бих то исто. Али на послетку . . . стан'те мало: можда он већ и воли.

— Молио бих те, Селиме, да се махнеш Ђорави посла!

Поштени мој деране! — рече Селим, грлећи врата.

Ах, да знате, госпођице, како је он поштен и честит!

— О! знам ја то! — одговори Хања. — Сећам се, какав беше према мени после дедине смрти.

Облачак туге прелети сада између нас.

— Приповедаћу вам — говораше Селим, хотећи да окрене разговор на што друго, — приповедаћу вам, госпођице, како смо се, после испита за велику школу, опили скупа с нашим учитељем . . .

— Опили?

— Да! О то вам је таки обичај, који се не може мимоићи. Елем, кад смо се напили — ја сам вам тада био лакоуман — подигнем чашу у ваше здравље. Лудо сам урадио, ал' да сте видели Хенрика, како је ћишио: „Како ти смеш изговорити Хањино име на таком месту?“ вели он мени. „Јер то беше нијаначки ђумез. У мало се не почупасмо. Што јест, јест, он вас не да понижавати.

Хања ми пружи руку.

— Господине Хенриче! како сте добри.

Но добро — одговорим, дирнут речима Селимовим — али реци сама, Хања, није ли Селим исто тако поштен, кад приповеда тако што.

— О, чудна ми поштења! — рече Селим смејући се.

— Јест богме! — одговори Хања — обојица сте добри и вредни један другога, па ће нам бити скупа врло добро.

— Ви ћете нам бити краљица! — ускликне ошављено Селим.

— Господо! Хања! Изволите па чај — одазва се од баштене веранде глас госпође д' Ив.

Вратисмо се на чај сви троје, што може бити добре воље. Сто беше постављен под верандом; свеће, у стакленим чирацима, гораху трепетљивом светлошћу, а лептирице, кружећи у лоју око свеће, удараху се о стаклене стране од чирака; лишће дивне винове лозе шушташе, узнихано топлим ноћ-

ним ђувом, а иза топола искочио велики златан месец. Последњи разговор између мене, Селима и Хање, улио нам неки мио, пријазан тон. Вече, тако тихо и мирно, утицаше и на старије. Лице очино и попа Људевита беше ведро као небо.

После чаја узе госпођа д' Ив бацати passyans, а отац се раздрагао као икада, јер је стао приповедати о старим временима, а то беше код њега увек знак добре воље.

— Опомињем се — вели — стајасмо близу некога села у Красноставском; ноћ, сећам се, беше мрачна, да ниси видео прста пред очима (ту повуче дим из луле, па га духну на свећу), човек изнурен као чивутека рага, стојимо тако мирно, а у то . . .

И ту наступи причање чудних и пречудних догађаја. Поп Људевит, који је то већ више пута чуо, ипак полако престаде пушити, слушаше што најљивије могаше, наместио наочаре на чело и, климајући главом, понављаше: „хм! хм!“ или узвикне: „Исусе, Маријо! — шта није било!“ Ја и Селим, наслонивши се један на другога, упиљисмо очи у оца и ловљасмо лакомо сваку његову реч; али утицци се не огледаху ни на једном лицу тако оштро, као на лицу Селимовом. Очи се блистаху као жеравке, румен удараше на лице, источна ватрена природа бујаше као маслина. Тешко му беше издржати на једном месту. Госпођа д' Ив, погледавши на њега, насмеја се и показа га очима Хањи, а после га обе стадоше мотрити, јер занимљиво беше то лице, као огледало или водена површина, у којој се све одбија, што год се приближи.

Данас, кад се опоменем таквих вечери, чисто ме текне у срце. Много је вала на води и облака на небу препловило од то доба, па ипак крилато сећање непрестано тиска пред очи таке слике сеоскога двора, тихе летње ноћи и таку породицу сложну, пуну љубави, срећну; стари, оседели ветеран прича онде о старом добу и шта је кад год доживео; у младих се искре очи, даље једно лице, као пољски цветак . . . Хај! сила је вала на води и облака на небу препловило од то доба. (Наставиће се.)

КАКО ЈЕ НАПУЉСКА ОПШТИНА РАСВИЈЕТЛИЛА ГРАД.

(ПО А. ДИМА-У.)

Када је напуљска општина први пут расвијетлила град, господи лупежима (или лазарунима — као што им је у Напуљу име) не бијаху ти фењери нипошто по ђуди; за три вечера они их просто полупаше. Шта ће, шта не ће — након дуга разматрања ствари општинска полиција позове чувенога оца Рока, фратра проповиједника,

који је увијек у најбољем споразуму био са жбирима, са судом и са двором. Како он у Напуљу, даде насликати на зиду једне уске и тамне улице слику св. Јосипа, па исте вечери ужди под њом воштану свијећу. Лазаруни му попустише, а он сутри дан другу воштаницу, па трећу, па четврту — а лупежи мирни. Пете вечери напokon отац Роко дигну свијеће а по-

постави велики и сјајни фењер. Него ми се људи до-
сјетише очеве игре, те полупаше фењер, који је за-
цијељ њиховим ноћним работама сметао. Како фењер
полупан, а отац Роко објави, да ће сутра велику бе-
сједу у цркви држати.

..... Отац Роко попне се на говорницу, отвори
уста — сви умукосе.

— Дјецо моја — рече — знајте, да сам ја на-
редио, да се наслика св. Јосипа на зиду оне улице,
која носи његово име.

— Знамо, знамо — одговорише лазаруни.

— Дјецо моја, знајте, да сам ја поставио вошта-
ницу под слику св. Јосипа.

— Знамо, знамо.

— Да сам ја главом поставио двије воштанице
под слику св. Јосипа.

— Знамо, знамо.

— Напокон да сам ја поставио фењер под слику
св. Јосипа.

— А зашто фењер њему, кад осталим свецима
нема ни уланице?

— Јер св. Јосип више моћи има него ли сви
остали свеци, па и треба да се више штудје на земљи.

— Ох! ох!

— Дакако! ту нема збора.

— Нама се ипак чини, да на небу сједи Госпо-
дин, који има више моћи од њега!

— То је истина, ипак...

— А госпа?

— Та госпа је Јосипова жена, па од кад сте чули,
да жена може више од мужа?

— А Исус?

— Исус му је син, а у кући отац заповиједа.

— Дакле св. Јосип може више од госпе?

— Дакако!

— И од Исуса?

— Без двојбе?

— А дену нам кажи, која је та његова моћ?

— Он прима у рај све оне, који су га частили
и који су му се молили на земљи.

— Сви дакле у рај?

— Сви без разлике.

— Ма да су и најгору сакривили?

— И најгору!

— Дакле и лупежи?

— И лупежи.

— И хајдуци?

— И хајдуци.

— И разбојници?

— И разбојници.

На ове ријечи стали људи у цркви као да не
вјерују.

— Зар двојите? — рече отац Роко. — Хоћете

ли да вам причам, шта се је прије осам дана дого-
дило Мастрилу?

— Хајдуку Мастрилу, кога су у Гајети осудили?

— Да, и објесили у Тераћини.

— Да чујемо! да чујемо! — скочише сви.

Отац Роко није друго ни тражио.

— Како већ знате — отпоче фратар — Ма-
стрили је био лупеж и убојница без части и поштења.
Али што ви не знате, то је, да се је Мастрили сваке
вечери молио св. Јосипу. И овако му је молитва
била: Оче свети, ја сам ти велики грешник, и друго
не знам него да се теби молим у часу смрти своје,
јер си ти једини светац, који ће се добрим успјехом
мучити око Господина да ми дозволи да ступим у
рај. Ја се дакле на тебе једина ослањам, велики св.
Јосипе!

— Па за тим? — упиташе лазаруни.

— Шта за тим! Кад паде у руке правде, кад се
нађе на оној љествици, кад га коноп загрио око
врата, он запита, би ли му дозволили, да прочита кратку
молитву. Дозволили му. Он прочита како већ знате, па
весело скочи са љествице у зрак, и остаде висећи.

— Ја сам га својим очима гледао — приметну
један од присутних.

— Па није ли истина, да је умр'о онако, као што
сам вам ја причао?

— Чиста је истина!

Отац Роко прослиједи:

— Како Мастрили испустио душу, ено њему
двје стазе — једна узбрдице, друга низбрдице. Не
знајући, којом би, упути се он оном низбрдице. Хо-
дијаше, ходијаше за један дан и за једну ноћ, па
опет за један дан, кад напокон приспје до великих
бакрених врата. Бијаху врата од пакла. Мастрили
закуца, Плуту се показа:

— Откле си? — упита га.

— Са земље — одговори Мастрили.

— А шта ћеш од мене?

— Да ме пустиш унутра!

— А који си ти?

— Ја сам Мастрили.

— Нема амо мјеста за тебе. За вас твој живот
ти друго нијеси радио него се молио св. Јосипу.
Хајде, па ишти твога свеца.

— А гдје да га нађем, болан?

— На небу ћеш га наћи.

— А молим те, куда се иде на небо?

— Врати се путем, којим си дошао; кад дођеш
на раскрсће, наћи ћеш другу стазу, што узбрдице
иде; оном ћеш у небо.

— Је ли могуће да погријешим пут?

— Није.

— Захваљујем на љубав!

— Молим, за оваку маленост! — Плуто закључа врата, а Мастрили се упути стазом, што у небо води.

Ходијаше за један дан и за једну ноћ, на још за један дан. Напокон допре до неких врата; бијаху врата од раја.

— Откле си! — упита свети Петар.

— Из пакла — одговори Мастрили.

— А шта ћеш ти амо?

— Хтео би ући.

— А који си?

— Ја сам Мастрили.

— Како! — зачуди се св. Петар — ти си Мастрили! Лупеж Мастрили, убојица Мастрили? Па би у рај хтио?

— Онај ме доље не ће да прими у накао; а треба, бре, да ме се негдје прими!

— А зашта те не примају у пакло?

— Јер сам за живота свога увијек частио св. Јосипа.

— Ево нам још једнога — замрмоши св. Петар. — Овако не ћемо никада свршити. Мени се, бога ми, додијало! Сваки смо дан на истоме! Хајде у ђавола!

— Бијох овај час код њега.

— А ти се врати!

— Хвала ти, далеко ми је. Има пет дана и четири ноћи да идем без престанка, па сам се и уморио. Гдје сам дошао, ту ћу и остати!

— Како! оvdје ћеш остати?

— Да.

— Па уфаш, да ће ти се рајска врата отворити и проти мојој вољи?

— Уфам, Петре!

— А дену ми кажи, ко ће мене присилити, да ти их отворим?

— Богме св. Јосип! — И у све гласе Мастрили завиче: Свети Јосипе! Свети Јосипе!

— Ко ме зове? — одговори глас из далека.

— Ја! — рече Мастрили, спознајући одмах св. Јосипа, који је случајно онуда пролазио.

— Ево и њега амо! — замрмоши вратар раја.

— Шта се је догодило? — упита св. Јосип.

— Ништа — одговори св. Петар — апсолутно ништа.

— Како ништа! — раздере се Мастрили — зар за вас све ово ништа? Ви ме шаљете у ђавола доле, па не ћете да зовем у помоћ?

— Зашто шаљете овога човјека у накао? — запита св. Јосип.

— Јер је убојица!

— Али он се је можда на смртном часу покајао.

— Умрљо је без покајања.

— Није истина! — завикну Мастрили.

— Ко ме си препоручио душу прије смрти? — упита св. Јосип разбојника.

— Вами, вами, велики св. Јосипе; вами и ни коме другоме. Шта св. Петар говори, то је од саме зависти.

— А који си ти, дакле? — опет ће св. Јосип.

— Ја сам Мастрили.

— Шта! Ти си онај добри Мастрили, који се је сваке вечери мени молио?

— Ја сам главом.

— И прије смрти мени си се препоручио?

— Вами, само вами.

— А св. Петар не ће да те пусти унутра?

— Да ми не би вас, хотијох и наду изгубити.

— Мој мили св. Петре — рече други светац свечаним тоном — уфам, да ћете отворити врата овоме човјеку.

— Нипошто — одговори св. Петар. — Јесам ли ја вратар, или нијесам? Ако нијесте са мном задовољни, а ви ме отјерајте. Али док је мене оvdје, врата ће се отварати, кад мене буде воља.

— Добро, кад је тако — рече св. Јосип — допустите да обавијестимо Господина о овоме послу. Њему не ћете занијекати право, да отвори врата, коме је њега воља!

— Нек вам буде! Хајдемо код Господина.

Свети Петар закључа врата, а Мастрили сједне на праг. Оба свеца нађоше Господина, гдје се бави око једног новог молитвеника.

— Ха! ха! — ускликну свемогући, слушајући буку, што су свеци правили пред вратима. Је ли да не могу имати часа мира! Шта ми се то увијек карате!

— Господине — рече свети Јосип — твој вратар не ће да прими оне, који су ме штовали на земљи.

— Господине — рече св. Петар — твој св. Јосип примио би у рај цијели свијет.

— А ја вам кажем, да сте ви себичњак! — утече му у ријеч Исусов отац.

— А ја вам кажем да сте ви несношљив — скочи св. Петар.

— Мук!!! — завика свемогући — да чујем, о чему се ради.

— Господине — започе св. Петар — јесам ли ја вратар на рајским вратима, или нијесам?

— Тако је, премда бих могао и бољега наћи, ипак . . . .

— Имам ли ја право, да отварам и затварам врата онима, што куцају?

— Дакако; а ко је данас закуцао?

— Мастрили!

— Мастрили? онај лупеж?

— И хајдук!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.BS

www.unib.hr Хо! хо!

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА
 — И убојица!
 — Хо! хо!
 — И који је по црквама крао!
 — Шта чујем! Па ти, Јосипе, хоћеш да таквога
 човека примимо? Чуј, Петре! Забрањујем, да Мистри-
 лу отвориш врата. Јеси ли ме разумио?
 — Дивно, господине!
 — Не ћеш, дакле, да уђе? — рече св. Јосип.
 — Не! — одврати свемогући.
 — Кад је тако, слуга сам ти, Господине.
 — Како! Шта је!
 — Ја одлазим.
 — Камо идиш, болан?
 — Враћам се у Назарет. Нема ми кућевања, гдје
 ме се овако лијепо штуче.
 — А ти хајде, Јосипе.
 — Не ћеш да ме задржиш?
 — Нипошто.
 — Покајаћеш се, Господине!
 — Не мислим.
 — Видјећемо.
 — Добро; видјећемо.
 — Слуга сам ти, Господине.
 — Сретан пут, св. Јосипе.
 — Хвала ти.

Господин се лати опет свога посла, св. Петар се
 поврати на врата, а св. Јосип, пошто узе путни
 штап, пође код госпе.

Госпа је баш пјевала дивни *Stabat Mater* чувенога
 Перголезија, црквену пјесму, која је истом дошла
 била у рај. Њих једанаест хиљада дјевица пјеваху
 у хору; серафими, херувими, анђели и арханђели
 свираху и удараху, а Гавријел владао је оркестром.

— Пет! — учини св. Јосип, како ступи на праг.
 — Шта је! — упита госпа.
 — Треба да пођеш са мном.
 — Камо?
 — Шта ти је до тога! Јеси ли ми жена? Треба
 да слиједиш мужа.

Госпа даде знак цијелој дружини, и дјевице, се-
 рафими, херувими, анђели и арханђели пођоше за
 њом, пјевајући и свирајући.

— Добро је — рече св. Јосип; па оде у Исуса.
 Нађе га, гдје поправља ново издање Маркова је-
 вангеља.

— Шта је! —
 — Треба да пођеш са мном.
 — Камо?
 — Шта ти је до тога! Јеси ли ти мој син? Треба
 да послушаш оца.

Исус даде знак, и дигоше се сви апостоли, свеци
 светице и мученици; а за њима иђаше госпа са сво-

јим двором. Сви се скупа упутише пут врата рајска,
 како им бијаше св. Јосип наредио. Путем нађоше
 духа светог, гдје се мирно разговара са голубицом
 Појевљеве архе.

— Камо идете! — упита их дух свети.

— Идемо да правимо нови рај; од овога нијесмо
 задовољни.

— Јаох! шта је ово данас! Причекајте ме, идем
 код Господина да видим за овај посао.

И дух свети одлети, па стаде на раме господину.

— Шта је опет ново! — упита свемогући.

— Велику ти вијест носим: св. Јосип сели из
 раја!

— Ја сам га отјерао. Није више било могуће с
 њим мирно живити; као да је он господар!

— Па лијепи си посао учинио, Господине! Ено
 ти га, гдје води собом и госпу и Исуса.

— Је л' могуће!

— И дјевице, и анђеле и арханђеле и херувиме
 и серафине.

— Јаох нами!

— И апостоле и свеце и светице и мученике.

— Вјеже, дакле, сви?

— Сви до једнога.

— А ко ће са мном остати?

— Пророци Езехијел, Јеремија . . .

— Јаох! Ко би њиховом досадном друштву одолио!

— Ипак тако је; па ако не верујеш, а ти по-
 гледај са прозора.

Свемогући помоли главу, и видје, како се из раја
 бјежи.

— Шта да радимо? — упита дух свети.

— Ни сам не знам.

— Треба ипак да овој несрећи доскочимо.

— А како!

— Сазови опет св. Јосипа.

— Ја бих га сазвао, али ће ми он нове и теже
 услове поставити.

— Треба да их примиш; шта више оклијеваш,
 више ће он тражити.

— А ти ми га сазови — рече Господин.

Дух свети одлети, и ено га већ пред вратима раја.

— Господин те иште — шапну св. Јосипу.

— Напокон!

— Он ће ти учинити, шта ти буде воља.

— Знао сам, да ће овако свршити. Причекајте ме
 ви овдје пред вратима; у случају да се ја и свемо-
 гући не погодимо, да можемо одмах нашим путем.
 — И оде код Господина.

— Господине — рече св. Јосип — послушај ме;
 кад сам ја светац, имам право да пустим у рај све
 оне, који су ме частили на земљи; кад нијесам све-
 тац, морам сам из раја.

— Добро је, добро је; немојмо о томе више говорити.

— Напротив, одврати св. Јосип — треба да говоримо, иначе бити ће сутра опет свађе.

— Шта захтијеваш, кажи!

— Хоћу да буде мјеста у рају свима опима, који ме чаште за живота њихова.

— Јаох! шта би било, кад би ја дао свакоме свецу оваку повластицу?

— Нијесу остали свеци као ја.

— Хајде да се погодимо!

— Што рекох, рекох.

— Погодимо се, св. Јосипе!

— Слуга сам ти, Господине — и оде.

— Шта! иде збиља? — рече Господин.

— Иде — одврати дух свети.

— Не ће да се сврне?

— Не ће.

— Не ће ни да полакше иде?

— Полакше? Трчи!

— Хајде за њим, и нека се врати.

Дух свети доведе опет св. Јосипа пред Господина.

— Пошто си ти овдје господар — рече свемогући — а ја нијесам, хоћу да ти погодим, како ти је воља.

— Позови биљежника, на то ће св. Јосип.

— Како! — ускликну Господин, ти немаш поуздања у моју поштену ријеч?

— *Verba volant* — рече св. Јосип.

— Сазовите дакле биљежника!

Биљежник дође; и данас вам св. Јосип има чисто и у реду написано, да он може примити у рај све оне, који га чаште и који му се моле. Па сад питам ја вас — прослиједи отац Роко — хоће ли се овакав светац задовољити са једном воштаницом, као да је он светац другог или трећег реда? Не за службује ли он фењер?

— И стотину фењера! — ускликнуше Лазаруни.

Сутра дан у вечер град лијепо расвијетљен, а Лазаруни викали:

— Живио свети Јосип! живио муж свете Марије! живио отац Исусов! доље са светим Петром!

Јосип Берса.

Ж И С Т А К.

ПИСМО ПАВЛА СТАМАТОВИЋА ЈОВАНУ ХАЦИЋУ-СВЕТИЋУ.

Благородный Гдине,
мени высокопочитаемый!

Опростите момъ досадашњемъ ђутану, когъ бы ми многостручне узроке излишно было извиненія ради наводити. — Съ настоѣщимъ писмомъ изволите примити све, што е досадъ пренебреженно было. Повратившије изъ Срема и Новогъ Сада приспѣмъ срећно у Пешту нашегъ 8. Октовра. Лѣтописъ и Пчелу застанемъ јошть незапочете у печатњи. Отъ ревностногъ Манипуланта претерпимъ отвѣть гнусно а незаслуженно притомъ привѣтствіе! Честь Матице, коју ни еданъ овдашній членъ дояко познао нис, као што валя, изыскивала е, да Лѣтописъ за три недѣлѣ а тако исто и Пчела готови буду. Излазакъ двѣ части наеданпуть судіо бы я да не бы соотвѣтствовао ни жельи читателя ни намѣренію учредника, ни цѣли заведенія, и шта јошть выше, како бы се немирногъ критика груди съ таковымъ поступкомъ утѣшавале? Представите садъ станѣ мое. Печатня у туѣимъ рукама — и то у каковомъ разстоянію — дѣйствія неприятельски тамо унлювака — краткость притомъ времена, изыскивала су, да 20 скоро мочала готови на време буду, ма отъ какове стране нѣке, скоро тако реѣи, чрезвычайне помоѣи. Та отнѣкудъ на срећу дође, и Лѣтописъ (ако и безъ

Смѣсица поводомъ цензора невѣштогъ) съ Пчеломъ на време готовъ буде. —

Садъ о нѣчемъ другомъ. Ј. Стояновичъ досадъ е само пренео Ј. Доброевичу кнѣиге, кои има скоро до двѣ хиляде частій. Шта ћемо съ њима? Срѣ овдѣ немамъ никога питати. Хоћемо ли, гдѣ е веће число, цѣну спустити, а манѣмъ ону исту задержати, отвѣть маломъ повисити? Хоћемо ли, као што смо већъ срећно започели были, покрай Лѣтописа јошть какову кнѣигу сваке четверти издавати, или само Лѣтописъ? Хоћемо ли кадъ на свѣту рачунъ Матичинъ очима видѣти, или ћемо и отсадъ погдѣкою крайцару отъ уста откидајући на жертвеникъ просвѣщенія — бездну незнанства безразсудно бацати? Ил' бы може быти, болѣ было, овај фантазіе човеске породѣ „родолюбіе“ ad exteras ogas прогнати, и, не сматрајући ни на кога на свѣту, предатисе најнижой о свомъ и рода свогъ изображенію недѣятности? Я јошть еданпуть повторямамъ, но то само предъ вама, (срѣ бы нѣки на нѣко корыстолюбіе могли помыслити, ни мало не сеѣајући се, да е нѣкима душама великолѣпный градъ съ простымъ селомъ раванъ, гражданско перо съ простомъ мотикомъ) да се сви послови Матичини, кромѣ новаца, съ коима се радо торговцы утѣшаваю, каковомъ родолюбіе-

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

вомъ прилѣжномъ, поштенномъ и отъ учене класе човеку предаду. Овдѣ ће већ нѣки задеркати и рећи: „а гдѣ е таква каса?“ ни мало незнајући, шта е глава дѣятелна кадра учинити. — Лѣтописъ е пао и на 117 предчисленника, и попоео доцне на 500; овдѣ се мало ко сећа, да запита: откудъ то? Смѣмъ пророчествовати, да до 3 мѣсеца перво може быти.

Мене нѣки овдѣ желе (хотя безъ Богословіе!?) запопити, и по нѣкомъ времену за пароха Пештанскогъ имати, а други опетъ у Сербію позываю: оба су за мене и моя будућа намѣренія доста ласкателна. — Молимъ, изволите ме о овомъ съ вашимъ благимъ мишленіемъ извѣстити. — Лѣтописъ изволите што скоріе послати. Преѣшаный е само по 1½ поправлянъ. Дозволите ми, и ѣзу, ако не бы было доста матеріала, што годъ додати, и оригінала и превода (изъ Pressburger Unterhalt. Blatt) о Чапловича похвали на Хорвата Диплом. Проф. и Рецензіа на то, а тако исто штогодъ и за Смѣсице.

Пчела е производъ отвѣвъ краткогъ и узнемиренногъ труда бывшегъ. Редъ сочиненія, исвѣжество Ма-

нипулантски руку, у којима самъ Пчелу пошавшій кући оставио, поремети, и мене сотымъ кодъ нѣки само румениломъ невинно поспе. Но колико е таковы, предъ којима бы се морао застидити?

Сѣверна ће Пчела свакогъ данъ излазити. Цѣна е 50 рублій. Карамзинъ е 30 р. Кривовъ и многи други излазе: изволите ли што отъ овы имати, благовременно, т. е. што скоріе явите; Пчела се напредъ плаћа: я бы самъ у кумпаніи быо. — Я се и повторително усуђуемъ опоменути за Константина Михаиловича, фізика, касателно до штпендіума; овдѣ и има, кои га сасвимъ незаслужую. Милостивой и обожаемой Госпожи цѣлююћи руку, и како нѣкой тако и вама Благородный и премногоуважаемый Гдине привѣтствующій наступаюће празникѣ Ржства, новогъ лѣта, Богоявленія Христова и св. Иоанна, вашъ тезоименный данъ, съ неограниченнымъ высокопочитаніемъ, есамъ вашегъ Благородія

у Пешти 14. Дек. наш. 1830.

покорнѣйшій и приверженнѣйшій
Павелъ Стаматовичъ.

К О В Ч Е Ж И Њ

Г Л А С Н И К.

(Стогодишњица Вука Стефановића Караџића.) Одбор за прославу стогодишњице Вука Стефановића Караџића издао је ових дана овај проглас: „Прошле године навршило се сто година од срећнога дана, 26. октобра 1787. год., када је у маленом селу Тршићу, у Јадру, угледао света Вук Стефановић Караџић. Живот је Вуков добра срећа српска, прави дар божји српском народу. Рођен у време зло и мучно, у дане, кад се чинише, да је скоро угашен живот српскога народа, Вук је стао на снагу у време јуначко, у дане, кад српски народ необичним напорима и прегоревашем себе сама показиваше свету да хоће живети, да је снажан и вољан и самом смрћу најбољих синова својих одринути смрт, која прећаше народном животу његову. Ово необично време, пуно славе и великих догађаја, надахнуло је кренку душу Вукову, и дало правац дубоком уму његову. Вук предузе, да на пољу духовнога рада, тихим али неодољивим оружјем науке, настави, утврди и усаврши добитке стечене за народни живот на бојном пољу. Кроз пуних педесет година Вук је истраживао и објављивао истине о српском језику и српском народу. Вукова је заслуга, што се бесцено благо српских народних умотворина изнесе на светлост у најчистијем и најлепшем облику. У том послу он је и предњачио и највише урадио, и његов је рад био и остао углед свима другим радницима и у нас и у осталих Словена. Вукова је заслуга, што се српска књижевност ослабодила од несрпске одеће, и што су српска књига, школа и наука у чистом и лепом народном језику добиле најјачу помоћ за свој развитак и напредак. Вук је највише помогао, да се осећају народне једине размакну

тесне међе племенске и земљишне, и да се дух народни уздигне у свест о целини народној. Српско је родољубље, хвала богу, увек загревало српске груди; али се кроз дуго време свијало само на поједине делове српскога народа: тек од великих резултата Вукова рада добило је оно своју праву, једру садржину. Што је била само увршана, скоро необична, мисао славнога Ивана Гундулића, што се огледало у песмама и причама Андрије Качића, што се показивало као добри савет ученога Доситија, то Вуковим радом поста дело живо и животворно! Обдарен од бога умом дубоким и јасним, надахнут духом народним, Вук Стефановић Караџић проведе сав свој век у раду, коме су једини покретачи: истина и корист народна. Тим радом прослави Вук и свој народ и себе сама. Слављениче, који си народ свој прославио, тебе благодарни народ слави и сада и вагда! Краљевина Србија, поштујући себе, хоће да на свечан начин ода поштовање своме славном синџ. Српска краљевска влада одлучила је: Стогодишњица Вука Стефановића Караџића прославиће се о државном тропику нарочитом књижевном светковином у Београду. Одбор, који је од владе одликован задатком, да се стара о овој светковини, радио је најпре, да се светковини Вукове стогодишњице придружи и свечан пренос Вукових костију из Беча у Београд; али, на жалост, овај одбор рад није имао успеха, јер је тај пренос био везан за погодбе, које се нису могле примити, и још је преговарање о том задржало одбор, те се светковина морала одложити до сада. Остављајући да доцније изнесе свој рад, одбор има часг објавити, да је, с одобрењем српске краљевске владе, одлучио: Стогодишњица Вука Стефановића Караџића светковаће се у Београду 8., 9. и 10.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

септембра 1888. године. Главни ред светковине јесте овај: Септембра 8. У народном позоришту представљаће се „Апогеја Вуку Караџићу.“ Септембра 9. Пре подне служба божија и помен Вуку, после службе свечан ход к трибини пред Великом Школом, где ће бити прослава. После подне свечан говор о Вуку у сали Велике Школе и народна игра и весеље код споменика кнеза Михајила. У вече представа у позоришту за позване госте. Септембра 10. Пре подне свечан скуп у општинској кући. У вече подушје Вуку. У Београду 15. августа 1888. год. Председник одбора М. Ђ. Милићевић. Пословођа Анд. Николић. Чланови: Јован Бошковић, М. Бан, М. Валтровић, Свет. Вуловић, Љуб. Ковачевић, М. П. Шапчанин, Стев. Тодоровић, Кузман Т. Кузмановић, Пера Ђорђевић, Свет. Каранешић, Рад. Миленковић, Милош Цветић, Стеван Ђурчић.“

КЊИЖЕВНЕ БЕЛЕШКЕ.

— Из „Босанске Виле“ су о трошку истога листа у засебну књигу прештампане три приповетке покојног *Нике Х. П. Бесаровића* и то: *Мула Мехо*, *Ариф велики везир*, и *Ценетска хурија*. Све три су то прте из босанског живота а написао их је самоук приповедач, који ни потпуно основну школу није свршио а није ни много читао. Уредништво „Босанске Виле“ у предговору ту књигу препоручује нарочито босанским мухамедовцима, јер су све три приче приљене из њихова живота. Чист приход исте књиге употребити се на подизање споменика покојном писцу. Цена је 70 повчића.

— Високопречасни архимандрит манастира Крушедола *Дамаскин Бриковић* издао је *Одломак из брачног права и то из партије о правом сродству, а наиме о природном, крвном, т. ј. сродству по крви и млеку као брачној сметњи*. То је управо превод — ако и у изводу с допунама а и поправкама — из монументалног дела професора *дра Јос. Жилмана* „Das Ehe-recht der orientalischen Kirche“ а уметнуто је по што шта, што се односи на наше прилике у српској православној митрополији у Угарској па узет је обзир и на оба законодавства круне св. Стевана. Г. архимандрит је тај одломак на брачног права с тога дао штампати, да се даде прилика критици, да у њему употребљене називе за сродство прорешета.

— У листу „Revue internationale“, што излази у Риму, у 18. свесци (за мај ове године) изашао је француски превод *Јанка М. Веселиновића* приповетке из сеоског живота под насловом „Браћа“, што је угледала света лане у „Отаџбини“ у свесци за август. Преводилац је А. Жирон.

— Вредни посредник између руске и немачке књижевности, *Херман Раскошни*, приказује у 35. броју „Magazin-a“ немачкој публици рускога песника *Аполона Николајевића-Мајкова*, те почиње овако: „Руски песник а није — песимиста! Руски песник, који је у сред суморне збиље очувао ведар поглед и весело срце и нама у лепом, звучном језику свога народа говори речима, које иду из срца те к срцу иду — прави, богодани песник!“ Раскошни назива даље Мајкова највећим руским лиричарем новјег доба, који се не даје завести ни од чега, већ онако пева, како му срце казује.

С М Е С И Ц Е.

(Славне жене на смрти). 7. Марија Терезија, немачка царица и краљица Угарске и Чешке. Родила се 13. маја 1717. а била је јединица немачком цару Карлу VI. а по прагматичкој санкцији, која је наследство на престо призначила и женској линији, законита његова наследница. Била

је од природе и телесно и душевно лепо развијена, ваљано васпитана и изобразена. Године 1739. удала се за великог војводу од Тоскане, *Фрању Стевана-од Лотрингије*, који је одрастао био на царских дворих. За њ је пошла из искрене наклоности. Марија Терезија љубила је од свег срца тог лепушкатаг, доброћудног и нешто ветропира, али зато скроз ваљаног принца; но како је увидила, да он за владу над великим и пространим државама нема доста сталности у карактеру, јаке воље и истрајности, то га је подигла додуше до свог сувадара, али је сама управљала државом, а мужу свому, који је одан био уметности и званостима, оставила је, да њих подиже и негује и осим тога да заступа и интересе трговине и заната, а тога се он, као што се чини, тако веншто латио, да крај тога није морао заборавити на своју корист те је стекао приватан иметак од својих двадесет милијона. Те његове уштеде тим већма ваља ценити, што је он новац тај силни заштедио у пркос многим ратовима и политичким непогодама. Тек што се наиме Марија Терезија после смрти свога оца 21. окт. 1750. на његов престо попела, подигне се кнез-бирач *Карло Алберт Баварски*, да тражи права на наследне државе аустријске а Француска, Шпанија и остале силе и сувише су биле вољне потпомоћи га у том. *Фридриху II*, пруском краљу, који је био охрабрен тиме, учини се, да је та прилика zgodна, те заштите шлеске кнежевине, на које је са своје стране за свој дом мислио да има права, те са 28.000 људи упадне у Шлеску. Како је у исто време и Француска убојна сила у Немачку продрла те се са војском *Карла Алберта* и са саксонским четам а Чешкој спојила, *Шпањолци* пак и *Напуљци* заузели аустријске земље у Италији, а Аустрија финансијално раздешена била па осим чета, што су биле у Италији, могла скупити само 30.000 људи, то је у први мах изгледало, као да је Марији Терезији куцнуо суђени час те мора пропасти. Но она, смела и одрешита, каква је већ била, узме на руке свога најстаријег сина па оде у сабор угарских великаша, да њих призове у помоћ. Одушевљени њеном појавом и молбом јој, скупе ови војску па продру у Баварску, заузму је па онда пођу на Французе, којима је Марија Терезија пресекала тиме повратак, што је брже боље склопила с *Фридрихом II*. *Бреславски мир*, у којем му је уступила у Шлеској ње, што је он докле био освојио. Тиме се ствар окренула на боље. Чешка је била повраћена а савез сила, које се против ње сјединиле, распрштао се те се по смрти *Карла Алберта* наследник престојним условима приволео на мир. Кад је онда године 1743. у Прагу била крунисана и 1745. свога мужа дала изабрати за немачког цара, живила је мирно, док се није дала навести, да се тобоже освети *Фридриху II*. за Шлеску. Ту се онда заплела у седамгодишњи рат, који је Аустрију стао највећих жртава у новцу и људима а завршен био тиме, да се признало и потврдило, да остане све, као што је пре рата. Смрт мужа јој, који је умро 18. августа 1765., јако ју је потресла. Та родила му је шеснаесторо деце а живила с њим свагда у слози и љубави. Тај удар није нигда није пребелела те је покојному остала верна и одана све до своје смрти. Али колико јој је туга била велика и бол јој искрен, ипак никад није заборављала на своју дужност као владарка и мати. И даље јој је била главна задаћа, једнако матерински и пеморно се бринути за своје државе и за децу своју, па још и онда, кад је свога сина *Јосифа II*. подигла, да јој буде сувадар. Ма да је била побожна и добра католичкиња, ипак је била непоколебљива, где је ваљало одбити улетале папине у њена права. Одстранила је она тортуру и грозне казне на смрт и поправила добротворне заводе, академије и школе, једном речи: чинила је своју дужност. Како је била разборита и практична, најбоље показује

писмо, што је писала кћери својој Марији Антоанети, кад њена одвела у Париз за француског дојена. У том писму пише овако: „Ти си умиљата и подана, али се чувај, да у тим врлинама и лепим својствима не претераш. Ваља ми нарочито опоменути те, да у нежној љубави према мужу својме не дотераш дотле, да му постанеш досадна; ништа није тако деликатно, као тај окомак; ту наседну и најнежније и најчистије и оне, које се удаду по срцу. Ти треба да штедиш и најневиније миловање; треба да за тим идиш, да миловање то твој муж од тебе тражи и иште. У нашем веку пре свега нико не ће, да се мора устручавати; хрђавим је примерима дотле дошло, да човек може и без многог устручавања добро проћи. Што више ти своје мужу дајеш слободе, тражећи најмање устручавања и нежне пажљивости, тим ћеш бити љубазнија у његовим очима; он ће те тражити и одан ти бити. Највећма треба да пазим на то, да те он свагда затекне у истом расположењу, истој услужности, истој предусретљивости. Гледај, да га забавиш, да се нигде боље не осећа. Да добијеш његово поверење, мораш гледати, да га заслужиш понашањем својим, својом дискрецијом. Нека ти се у срцу никада не залегне сумња и подовање; сва се срећа у браку састоји у поверењу и сталној услужности. Колика ли је то срећа, имати увек уз се љубавну жену, којој је свагда главна брига то, да мужа свог усређи, да га забави, утеши. Сви би браци били срећни, кад би се тако понашало; али све зависи од жене; она ваља да нађе праву средину, треба да задобије поверење свог мужа; никад не треба поверење то да на зло употреби, не треба њиме да се хваста нити да заповеда. У том је погледу твој положај исто тако деликатан, као што је био мој. Никад не дај да он осети твоју надмоћност (supériorité). Човек не завира ни од каква труда, кад истинито и разумно љуби, у том сам погледу мирна. Није ти дозвољена никаква кокетерија, никаква сујета, никог у томе не слушај. Покажи им, да си узвишена над тим будалаштинама. . . Удатој жени није дозвољено, што девојци приличи. Друге би те одмах хтеле да надмаше. Не поверавај се никоме. Једино мужу својме реци све. Ни ја не ћу за себе да иштем изузетка у том погледу, да те не бих привикла на претерану поверљивост. Жена треба да лежи, да је увек око свог мужа, онда не ће грешити. Ред у времену и домазлуку јесте душа мирног, срећног живота. Ја знам, да данас нико не верује у радост и весеље, где се ко ма и најмање устручава. Ја бих се с тим слагала, да нисам и сама искусила и да сваки дан не увиђам, да је истим људима, који се највише држе те максиме, сувише дуго време те су најмање срећни, ништа их више не весели, својим ћудима и чулима попуштају до крајности па их најпосле те ћуди тиралишу. Ја говорим о реду, који се даје у склад довести са вољом твога мужа. Ништа не треба да вам смета, да се у томе сложите. Ти треба све да жртвујеш, кад ваља њему се допасти или њему учинити по вољи, па онда немаш себи шта да пребациш. Ти имаш само да слушаш, пошто си

своје примедбе благо и нежно изнела. То можеш урадити једаред; но ако се он реши баш за противно, теби остаје само да послушаш, и то тако, да се види, да радиш по својој увиђавности, а не да си као пристала на ову или ону модификацију.“ — Како је нежно Марија Терезија љубила свог мужа, доказала је и смрћу својом. Црнине никад није више скинула. Осамнаестог дана (дан његове смрти) сваког месеца затварала се сама те је по читаве сахате стојала у костурници Капуцинаца над Фрањиним гробом. Месеца, којег је он умрло, одлазила је обично у Шенбрун и ту је проводила у сећању на њега, само су јој смели долазити у државним пословима. Кад је 10. октобра 1780. последњи пут отишла на његов гроб, откинуо се један једек од столице, на којој су је спустили. Њој се то учинило као хрђаво знамење те је узвикала: „Хоће да ме задржи! Скоро ћу ја за њим!“ Слутња се та дословно испунила. Већ се новембра разболела, но је још једнако радиле, али је непрестано имала смрт пред очима. Последњег дана рекла је околици својој: „Сви сте ми забринути. Ја се не бојим смрти; само нека ми бог даде јачине до издисаја!“ Кнезу Кауницу и Мађарима захвалила је на свагда указаној љубави и верности па их је молила, да љубав и верност ту пренесе и на њеног сина. За тим је свог сина, који се није од ње мицао, опоменула, да никад не провери вером својих отаца; па онда се у ватруштину дигла у наслоњачи (у постели није могла да издржи од врућине). „Отворите прозоре!“ Прозори су одавна већ били отворени, а Јосиф је забринуто запити: „Шта сте ради Ваше Величанство?“ „Шта сам рада?“ узврати умирући. „До њега, до мога Фрање. Ево ме, Фрање! Ево ме к теби!“ То су јој биле последње речи. Било је то 29. новембра 1780.

(Сачуван пољубац Росинијев.) Било је то године 1860., кад се у Паризу приредно дилетантски концерт у част Росинију. Том се приликом десило, да је слављени маестро сујетном неком финансијеру, који је са више добре воље него дара свирао у вијолончело, притиснуо пољубац на лице, које се сво зажегло од радости. То је признање наравно било само доказ учтивости Талијанчеве, нека врта реванше за труде и напоре дилетанта челисте. Али — тако бар равнано Фама, та пакосна сека, која се свагда нађе у послу — то одликовање славнога компонисте толико је занело и усређило финансијера, да се никако није могао решити, ту „реликвију“ музичара великана да спере прочанним свакидашњим прањем. Кажу, да је е тога од онога часа волио престати прати лице, да би сачувао драгоцени пољубац Росинијев.

ОДГОВОР УРЕДНИШТВА.

Апопугте! Кад смо прочитали вашу јунакињу *Мару* у оној трагедији, постасмо у главном истог мњења као и они. Но за то не треба клонити. *Initium durum.*

САДРЖАЈ: На расанку. Песма. Од Д. Ј. И. — Пастир Сава. Прича из сеоскога живота. Од В. Милана Марина. — Хања. (Наставак.) — Како је Нануљска општина расвијетлила град. (По А. Дима-у.) Превео Јосип Берса. — Листак. Писмо Павла Стаматовића Јовану Хаџићу-Светићу. — Ковчежић. Гласник. — Књижевне белешке. — Смесице. — Одговор уредништва.

„СТРАЖИЛОВО“ излази сваког четвртка на читавом табаку. Цена му је 5 фор. а. вр. на целу годину, 2 ф. 50 н. на по год., 1 ф. 25 н. на четврт год. — За Србију и Црну Гору 14 динара или 6 ф. на годину. — Рукописи се шаљу уредништву а претплата администрацији „Стражилова“ у Нови Сад. — За Србију прима претплату књижара В. Валожина у Београду.